

Tværfaglighed på universitetet og på biblioteket

Informationskompetence i sammenhæng og bibliotekets vej til integreret undervisning*

Af Volkmar Engerer

Der har i nogle år været tendens til udpræget tværfaglighed på Danmarks humanistiske fakulteter, selvom alle måske ikke har bemærket det endnu. Det gælder især de gamle og traditionsrige filologier, dvs. sprogfag, som beskæftiger sig med tekster og som i lang tid har været opdelt i de to hovedgrene: litteratur- og sprogvidenskab, som i princippet dækkede hele faget (dengang).

Volkmar Engerer
Fagreferent, Statsbiblioteket
ve@statsbiblioteket.dk

Tværfaglighed, tværfaglighed og tværfaglighed igen

Litteratur- og sprogvidenskabens monopol på den filologiske virksomhed er imidlertid ved at bløde op og der har, næsten ubemærket, trængt sig andre synsvinkler på. Tekster på de pågældende filologispecifikke sprog (man taler nu om "originalsprog", "originaltekster" osv.) er ikke længere i sig selv tilstrækkelige som forsknings- og undervisningsgenstande, men bliver i stigende grad anset som blotte (men vigtige!) omdrejningspunkter for originalsproglæret forskning. Denne drejning i filologernes interesse-mæssige orientering giver sig udslag bl.a. i øget interesse for originalsprogets brugere (ikke længere tysk, men tyskere, heller ikke fransk, men franskmænd, osv.) og deres rolle som "producenter" af tekster (som "talende og skrivende individer", så at sige) i en foranderlig, specifik historisk og social sammenhæng (fx i Frankrig). Alt det er bundet sammen ved et fælles sprog. Det er i grunden det, som tværfaglighed på humaniora udgør: en udvidelse af forsknings- og undervisningsområder væk fra mediet (tysk, fransk, ...) og i stedet ud i mediets rigtige liv med en overtagelse af de tilhørende metoder, teorier, problemstillinger og vinklinger, fx sociologisk, historisk, økonomisk, juridisk, ... så enkelt er det.

Hvorfor udviklingen gik denne vej, er svært at sige. I hvert fald kan der konstateres en øget skepsis overfor litteratur- og sprogvidenskabens nytteværdi på universiteter, som mere og mere betragtes som uddannelsesinstitutioner rettet mod

et varieret/varierende arbejdsliv med temmelig konkrete og skiftende krav til en akademikers profil (den ofte citerede gymnasielærer som filologisk output har fået mangfoldig konkurrence de sidste år). Nogle studerende synes måske også, at litteratur- og sprogvidenskab simpelthen er usexet, kedelig, støvet og ikke tidssvarende, ligesom politikerne synes, at uddannelsen er for dyr i betragtning af, at mange potentielt vil stå uden arbejde efter studiet. I hvert fald er et tværfagligt syn på vej og vil på længere sigt erstatte litteratur- og sprogvidenskab som de dominerende undervisnings- og forskningsområder i traditionel forstand. Denne udvikling er slået igennem på forskellig vis på Humanioras filologiske fag, og i et arbejdspapir¹ fra Statsbiblioteket fra 2003 kan man få et indtryk af, hvilken selvopfattelse fagene har dannet i lyset af den udvikling.

Fagreferenter på de store danske forskningsbiblioteker, som bl.a. varetager undervisningen af universitetsenheder (institutter, afdelinger, centre mm.), er traditionelt inddelt efter fag, dvs. efter de universitære institutioner, de betjener. Denne inddeling, der er stærkt knyttet til konti og bogindkøb til fastlagte institutter, er ikke hensigtsmæssig længere, når de tværfaglige tendenser på Humaniora skal optages på biblioteket og genspejles i bibliotekets undervisning (og for øvrigt også i den almene betjening af institutter). Et moderne bibliotek er nødt til at forholde sig aktivt til alle mulige "eksterne" samfundsmæssige, politiske, mentalitetsmæssige og andre faktorer udenfor, og det ville da i højeste grad være en

uhensigtsmæssig politik, hvis forskningsbibliotekerne netop på et kerneområde som universitetsbetjening valgte at ignorere omverdenen.

Men også på området informationskompetence er ændringer på vej, som på en eller anden måde hænger sammen med den nævnte tendens til tværfaglighed. Mens teorien bag informationsøgning, (se hertil det følgende afsnit), i bund og grund er faglig, da den informationssøgende skal kende til fagets mere eller mindre snævre begreber og teorier for at kunne "snakke" og kommunikere ordentligt med de bibliografiske robotter inden for faget, er dens informationssøgnings praksis allerede gennemsyret af tværfaglighed, alene fordi de problemstillinger, bibliotekarerne i de store forskningsbiblioteker konfronteres med, i dag i høj grad er formuleret på tværs af de traditionelle fag (men ikke på tværs af institutterne som administrative enheder!). Mit praktiske eksempel om "klarhed i teksten", som jeg illustrerer min pointe med længere nede i dette bidrag, er, selvom uskyldigt og snævert fagligt udseende, i allerhøjeste grad tværfagligt, da "klarhed" og "forståelighed" i gængse sprogteorier ikke er primitive og forholdsvis uproblematisk lingvistiske begreber - hvis de overhovedet er lingvistiske. Men vinkler man på tværfaglig manér emnet fra fagets periferi (psykologi, sociologi, kognitionsvidenskab ...), så får man pludselig et meningsfyldt koncept foræret, som kan bruges i den faglige og tværfaglige diskurs og i forskningsargumentationens videre gang.

¹ Se Volkmar Engerer (2003), *Changing philologies* – Filologiske fag under forandring: konsekvenser for forskningsbibliotekernes strategi overfor de humanistiske fag, med kommentarer af Filip Kruse og Hans Jørgen Hinrup, Århus: SB-Tryk (= Arbejdspapirer – en skriftserie fra Statsbiblioteket, nr. 6), 34 s.

Et moderne bibliotek er nødt til at forholde sig aktivt til alle mulige ”eks-terne” samfundsmæssige, politiske, mentalitetsmæssige og andre faktorer udenfor, og det ville da i højeste grad være en uhensigtsmæssig politik, hvis forskningsbibliotekerne netop på et kerneområde som universitetsbetjening valgte at ignorere omverdenen.

Bibliotekaren derimod vil gerne støtte brugerens søgen efter relevante informationer og referencer og befinder sig i den lidt uhyggelige situation, at de faglige databaser, som er udvalgt i overensstemmelse med brugerens administrative tilknytning (”Ah, du kommer fra Lingvistik? Så prøver vi LLBA ...”), ikke taler brugerens sprog, og at emnets ord må tilpasses bibliografens faglige niveau. Et alternativ kunne være at opøge flere bibliografier fra forskellige fag for at imødekomme emnets tværfaglige krav. I mit eksempel valgte jeg først tilpasningsstrategien, da den ”kun” kræver faglig ekspertise, noget fagreferenter plejer at prale med. Alligevel er jeg overbevist om, at den fremtidssikrede vej vil være strategi nr. 2, uden at kunne give et metodisk bud på hvordan denne strategi implementeres i bibliotekarens hverdag. Jeg valgte den første strategi, også fordi jeg er lingvist og fordi der pt. ingen teori er om, hvordan et tværfagligt emne metodisk genspejles i en kombination af søgninger i databaser fra forskellige fag eller hvordan søgningernes resultater sættes sammen igen i overensstemmelse med den oprindelige tværfaglige emnebeskrivelse. En teori, som præciserer den første vej, udvikler jeg i de følgende spalter.

Tværfaglighed på universitetet kræver endvidere en større bevidsthed på biblioteket om, i hvilke praktiske sammenhænge informations-søgning indgår hos de studerende og hvordan bibliotekariske kundskaber kan motiveres over for den nye generation af studerende. Det sidste afsnit i mit bidrag præsenterer nogle teser hertil, bl.a. om den rolle, referencehåndteringsværktøjer som RefWorks eller EndNote kan spille i bibliotekets nyorientering – eller bedre: integrering – i brugernes studier og i forskningsprocessen.

Teori og realitet i informationssøgning og informationskompetence

De to positioner

I forbindelse med informationssøgning og undervisning i informationssøgning kan der indtages (mindst) to positioner. Den ene satser på en bruger, der intuitivt og selvhjulpent, støttet gennem tilpasset teknologi og søgegrænseflader, finder

frem til den information han/hun har brug for.² Den anden position insisterer på begrebet ’kvalificeret søgning’, som udnytter de sofistikerede søgemuligheder, gode og dyre databaser tilbyder. Da denne kvalificerede udnyttelse indebærer kendskab til mulighederne og kompetence til effektivt at benytte sig af dem, følger med denne position også, at brugeren skal tilegne sig disse færdigheder; det sidste indebærer bl.a. muligheden for at blive undervist i dem.

Måske ikke underligt, er jeg selv stadig tilhænger af position to, men dog en ’realistisk’ tilhænger, som jeg vil give et eksempel på længere nede. Selvom forestillingen om, at den position-et-baserede drive-in-bruger er på vej til at blive den altoverskyggende ”standardbruger”, i hvert fald for den teknologiorienterede del af Statsbiblioteket (fx it- og katalogudvikling), er det dog bemærkelsesværdigt, at dette billede af en bibliotekskunde ikke kan genkendes i selv meget nye og avancerede koncepter af informationskompetence. I en helt anden sammenhæng har jeg forsøgt at finde ud af, hvilke teoretiske komponenter af informationskompetence der praktisk kan bruges i en bibliotekssammenhæng for at tømre et attraktivt, forståeligt og nyttigt kursustilbud fra biblioteket til universitetet sammen.³ Det sære var: Drive-in-brugeren findes ikke i et bibliotekspraktisk koncept af informationskompetence. Tværtimod fremhæves de nødvendige systematiske evner flere steder, evnen til kritisk at reflektere i søgningsprocessen og andre egenskaber, som bedst kan tilegnes i en målrettet indlæringsproces. Også et blik i nyere studieordninger bekræfter dette.

Foreløbig bliver jeg altså i position to’s lejr på trods af faren for at blive kaldt konservativ eller teknologifjendtlig. Hvis jeg virkelig er det (jeg tror ikke selv på det), har jeg i hvert fald gode grunde til at være det. Teknologifreaks plejer derimod ikke altid at fremføre grunde for deres entusiasme.

Informations- og litteratursøgningens teori ...

Teoretikeren går ud fra en temabeskrivelse (tematitel), som allerede helt åbenlyst verbaliserer delemnerne, som obligatorisk indgår i (og sågar definerer) emnet. Et ideelt tema, som ville glæde enhver bibliotekar, kunne fx være ”Objekternes rækkefølge i engelsk”, som jeg brugte (for at gøre det enkelt!) som eksempel i mit første specialeseminar til anglisterne på Statsbiblioteket. Opgaven for bibliotekaren og brugeren er ligeud ad landevejen: Emnet kan – uden at der skal funderes alt for meget over det, splittes op i delemnerne ”engelsk (sprog)”, ”rækkefølge” og ”objekter”. Efter at have isoleret delemnerne sådan, at deres tilbagevendende sammensætning (summe) igen giver det ønskede emne (det er en god test, om man virkelig har fat i emnet), skal disse delemner oversættes til engelsk, det sprog, moderne bibliografiske maskiner (programmer) bedst forstår. Oversættelsen til ”English (language)”, ”word order” og ”objects” er kun (og det må vi være klar over fra starten) en hypotese over databasens individuelle sprog eller dialekt, fordi vi ikke kender basens vokabular, dens ordforråd (endnu). Det må vi afprøve og lære.

Databasens tesaurus (dens ordbog, dens leksikon, i lingvistens terminologi) fortæller os først, at ordet ”English” omfatter bl.a. middelengelsk, oldengelsk og de skotske dialekter på Orkneyøerne. Nu må du selv, kære bruger (ikke mig, den ydmyge bibliotekar!), bedømme, om disse varieteter skal være med i dit speciale, du er altså nået frem til et teoretisk – eller et vejlednings-spørgsmål, alene ved dialogen med en maskine! Lad os sige, at du har besluttet dig for kun at tage britisk, amerikansk og måske australsk engelsk med (og har gode grunde til det, igen et typisk vejledersspørgsmål!), så meddeler du maskinen det med den lidt imperative sætning/søgning #1 ”(Vil have) British English OR American English OR Australian English”. Du forbinder altså alle varianter, du vil have med i dit speciale,

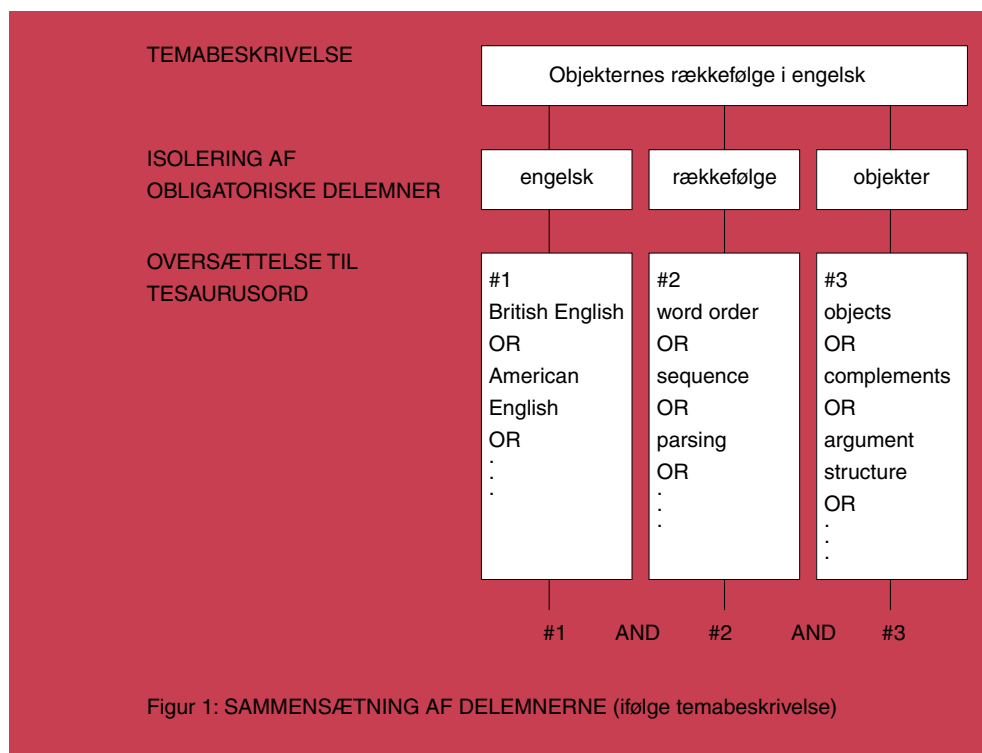
² I den gruppe hører også Statsbibliotekets ’Drive-in-bruger’.

³ Se hertil Tina B. Pipa (2004). *Navigations- og informationskompetence på Det Humanistiske Fakultet*. Det Kongelige Bibliotek. www.hum.ku.dk/studiereform/Navigationskompetence_20_KB.pdf

med operatoren OR (betydning: 'eller'; så det er ligesom i det virkelige sprog ikke kun ord, vi skal lære, men også de syntaktiske forbindelsesmuligheder!). På samme måde fortæller du maskinen, at et delemne er 'rækkefølge'. Ved et opslag i tesaurus kan du se, at ordet "word order" er i programmets leksikon, men også (måske) "sequence" eller sågar "parsing", som du, efter grundige overvejelser, måske også sammen med din vejleder, har godkendt som tilhørende det område, du har tildelt rækkefølgefænomener i dit speciale. Du bruger igen OR-operatoren og meddeler maskinen sætning/søgning #2 "(Vil have) Word order OR Sequence OR Parsing". Det sidste delemne, 'objekter', kan vise dig, at maskinen (programmet) ligefrem aktivt er indstillet til at lære dig sit sprog! Hvis du slår ordet "object" op i LLBAs tesaurus,⁴ så fortæller programmet dig i en venlig, men bestemt tone, at dette ord egentlig er godt nok ("Objects (Grammatical)"), men hører alligevel ikke til i programmets nuværende ordforråd. Langlivede bibliografier skifter, ligesom mennesker og naturlige sprog, en gang imellem forældede ord ud med mere tidssvarende; kun gode bibliografier (grammatikker, ordbøger) fortæller dig også om det. Programmet foretrækker nemlig ord "Complements" og tilbyder sågar en kort, men sigende ordforklaring. Det har du nu også lært. Lad os nu sige, at din teoretiske interesse i komplement er bred, du vil fx gerne have argumentstruktur med. Også her hjælper maskinen dig på vej. Til hvert ord i tesaurus findes der en liste af definerende ord ("narrower terms"), angivelsen af det overordnede begreb ("broader terms") og beslægtede ord ("related terms"). Programmet markerer ordet "Argument Structure" som beslægtet med ordet "Complements". Efter alt det, du har lært, siger du nu til maskinen sætning/søgning #3 "(Vil have) Objects OR Complements OR Argument Structure".

Resten er hurtigt forklaret (se figur 1). Efter du har samlet dine resultater på sætninger/søgninger #1-#3, sætter du dine delemner 'engelsk (sprog)' (#1), 'rækkefølge' (#2) og 'objekter' (#3) sammen igen, og det i syntaktisk og semantisk overensstemmelse med temabeskrivelsens ordlyd, "Objekternes rækkefølge i engelsk". Man har nok forstået noget væsentligt af det samlede udtryk, hvis man ved, at hele beskrivelsen drejer sig om engelsk og rækkefølge og objekter, og det hele samtidig. Denne eksplication i naturligt sprog kan nu på enkel vis modelleres i basens sprog med den nye sætning/søgning #4 "(Vil have) #1 AND #2 AND #3". Alle de referencer, dvs. henvisninger til litteratur, du får som output af #4 er referencer der både handler om engelsk (#1), rækkefølge (#2) og objekter (#3) (Se figur 1).

Den her demonstrerede fremgangsmåde er ikke nogen garanti for, at alle litteraturhenvisninger er relevante, men det er i hvert fald den mest

kvalificerede og mest sikre metode til at finde frem til den maksimale andel af relevante referencer. Fritekstsøgninger er hurtigere at hakke ind, men i langt de fleste tilfælde skal den tid, der er sparet, (og meget mere) bruges til at reducere antallet af hits og møjsommeligt vurdere relevansen af det fundne materiale.

Denne model er udelukkende faglig, dvs. den forudsætter en del fagligt kendskab eller, i det mindste, beredskab til at tilegne sig de vigtigste faglige begreber i søgeprocessen. At modellere tværfaglige søgninger, som antydnet i indledningens strategi, ville med denne teori være et monstrøst foretagende, hvor bl.a. de forskellige fags sprog (dialekter, ...) skulle gøres forenelige i et generelt tværfagligt metasprog, hvilket forstås af vores søgemaskine og som det tværfaglige emnes titel kan oversættes til. En drøm, semiotikken har haft siden dens grundlæggelse, men som ikke desto mindre er urealistisk. Bibliotekarens tværfaglige praksis ser nærmere ud, som jeg beskriver det i næste afsnit.

... og litteratursøgningens realitet

Her vil jeg berette om en case, som rammer informationssøgningens realitet i en højere grad, end beskrevet i den fine teori i afsnittet ovenfor (det er en eufemisme: sandheden er, at jeg som fagreferent aldrig nogensinde har været ude for en så enkel opgave, som i mit teoretiske eksempel). Hvad gør man, hvis man som fagreferent/bibliotekar konfronteres med en glad, livlig, omfattende og begejstret mundtlig fortælling om Evas (Oles, Nicoles, Henriks ...) specialeemne, i hendes tilfælde noget om "sværhedsgrad",

"kompleksitet" og "klarhed" af tekster? Først og fremmest skal vi være glade for, det ikke sker hver dag på et bibliotek. På den anden side kan det være svært for bibliotekaren spontant, in real time så at sige, at oversætte fortællingens prosa, uden sproglige udsmykninger, simultant til maskinlæsbar emneord med de rigtige operatoren imellem og spytte (efter Eva har sat sig og lagt rygsækken) en søgestreng ud, som i den rigtige base (eller i de rigtige baser) ikke kun giver højrelevante resultater, men også peger på nye, uventede aspekter af emnet, som Eva ikke har tænkt på (endnu) – det hele, selvfølgelig, med et rigeligt antal hits, hun lige kan overskue.

Lad hende først falde til ro. Jeg tog hende med på mit kontor, lod hende snakke til ende og hentedede derefter seddel og kuglepen. Hun blev lidt overrasket, da jeg bad hende om at skrive alle de ord ned, hun synes var vigtige i forhold til emnet – helst med det samme og på engelsk.

Og så gik vi i gang. Sammen gennemgik vi denne liste med en god online bibliografi på skærmen, og så prøvede vi, om tesaurus kunne forstå nogle af de ord, hun havde skrevet. OK – "clarity", selvom det er et fint engelsk ord, er det alligevel ikke et ord, LLBA forstår. Det samme med "clearness" – frustrerende. Tja, klarhed er måske for subjektivt et begreb for en seriøs bibliografi eller, mere nærliggende, 'klarhed' er et teoretisk koncept på et højt abstrakt niveau, der ikke er egnet til at indgå i definerende termer i lingvistikken (altså typiske tesaurus-ord), men som faktisk skal begrundes i forskningen, fx i arbejdshypoteser, der slår fast, hvilke sproglige, herunder grammatiske kendetegn, der bidrager

⁴ Linguistics & Language Behavior Abstracts (LLBA).

Hvis biblioteket kan etablere sig som støttende faktor i de studerendes universitære karriereplanlægning (både kvalitativt, med gode karakterer, og kvantitativt, et hurtigt og effektivt studium), er der meget vundet, men der skal mere til end bare informationssøgningskurser ...

til, at en tekst opfattes som "klar"/"forståelig" af en læser. 'Klarhed' er altså ikke i den grad forankret i tesaurusen som andre ord, som har en mindre abstrakt og mere "grundlæggende" status. Det har vi hurtigt lært.

Vi forsøgte med det mere håndfaste "complexity". Heller ikke noget. Men vi gav ikke op. Der var jo en slags overbegreb for alt det komplekse og klare (og uklare), nemlig 'forståelse' med alle dens afskygninger: "Comprehension" er et stadfæstet begreb i tesaurus, med en tiltalende definition ("Knowledge or understanding of the meaning, significance, or principles of an object, situation, event, or printed or spoken language"), en sigende underinddeling ("Listening"/"Reading Comprehension") og en del relaterede emneord, som nok var inspirerende for Eva (fx "Cohesion", "Decoding"/"Encoding", "Familiarity"). Hvad med (det næsten synonyme) "Understanding"? Nej – ikke overraskende – dette emneord findes ikke, hvorfor skulle en ordentlig tesaurus også gemme på ord, der (næsten) betyder det samme? Det forvirrer bare. Og så fortsætter Eva med at lære, fx at "Perception", i modsætning til "Comprehension", dækker over decideret sansning af sprogbrug (og ikke forståelse af betydning!), fortrinsvis på det fonetiske niveau. Osv.

Eva var glad da hun gik, hun havde fornemmelsen af at have lært noget om sit emne – og den terminologiske skærpeelse, hun – ubemærket – gennemgik i dialogen med tesaurusen, vil hjælpe hende i præciseringen af hendes emne. Hun har, på en intuitiv måde, 'afstemt' sine egne brugsmønstre af fagterminologi og terminologiske vaner med bibliografiens kvalificerede ordforråd i tesaurus, dvs. hun har skridt for skridt

lært "maskinens sprog", uden at det gjorde ondt. Biblioteket er et rart sted.

Dette er et eksempel på, hvordan et i bund og grund tværfagligt emne kan bearbejdes ud fra et enkeltfagligt syn, ved at reducere, operationalisere så at sige, et fremmed koncept ("klarhed") i primitive koncepter som uden tvivl hører til faget. Indledende sagde jeg, at dette nok ikke er den rigtige tværfaglige vej at gå. Men den er realistisk. Og den gør ikke ondt og alle er glade. Hvad vil et moderne bibliotek mere??

Informationssøgning i skriveprocessen.

Biblioteket – verdens midtpunkt?

Imellem eller efter mine undervisningstimer på biblioteket plejer jeg at forsøge at komme i snak med de unge studerende, bl.a. for at vedligeholde fornemmelsen af at blive konstant ældre. Der var én bemærkning, som kom relativt ofte, men som jeg ikke tillagde særlig betydning, jeg undrede mig bare i al min bibliotekariske overlegenhed over, hvordan man kunne finde på sådan noget. Mange gav nemlig udtryk for, at de ikke rigtig vidste, hvad undervisning i informationssøgning har at gøre med deres studie, opgave, speciale osv. Som biblioteksansat fagreferent finder jeg i første omgang en sådan bemærkning mærkelig, da baser, kataloger, bibliografier og andre tørre ting er det vigtigste for en bibliotekar, hvis ikke i verden, så i hans professionelle liv. Det får bibliotekarer og fagreferenter til at tro, at god informationssøgning er (næsten) lig med at skrive en opgave, speciale, eller i det hele taget at klare sig på studiet.

At det ikke er sådan, ved alle. Og selvom bibliotekerne måske er bedst til informations-

søgning, er det ikke ensbetydende med at kunne se bort fra alle de andre processer, informationssøgningen er indlejret i i de studerendes hverdag. Det er det, jeg mener med den rette sammenhæng. Se næste punkt.

... eller bedre: informationssøgning i den rette sammenhæng!

Jeg tror (men fortæl det ikke videre!), at bibliotekariske færdigheder i virkeligheden er irrelevante, tørre og selvtilstrækkelige, når man ser på dem isoleret. For at tilegne sig færdigheder i informationssøgning, skal alt (alt!) og hvert skridt motiveres: Baser, hvorfor baser? Litteratur, hvorfor det? God litteratur, til hvad? Gør det noget, hvis sidetal mangler? ("Ja!!") Osv. Motivationen til at få et bevis på et bibliotekskursus samt en løst 'biblioteksopgave' er ikke nok – og heller ikke den slags motivation, jeg her tænker på (motivation på niveau 1; jeg har ikke de bedste erfaringer med denne model). Motivation til at få en god (eller bedre) karakter i en universitetsopgave (niveau 2) kommer mere i nærheden af en sund indstilling, i hvert fald som jeg ser det. Hvis biblioteket kan etablere sig som støttende faktor i de studerendes universitære karriereplanlægning (både kvalitativt, med gode karakterer, og kvantitativt, et hurtigt og effektivt studium), er der meget vundet, men der skal mere til end bare informationssøgningskurser (især bliver effekten af biblioteksundervisning pludselig målbar, noget der ikke er velset i alle bibliotekskredse). Den sidste slags motivation (motivation på niveau 3) er den mest indirekte og underfundige, nemlig motivationen til at lære noget spændende, intellektuelt udfordrende og

Informationskompetence griber i realiteten ind i en hel problemløsningsproces og forbinder bibliotekariske søgekundskaber med informationens brug, vurdering og viderebearbejdelse i opgaver af forskellig art. Almindelige bibliotekskurser til universitetsstuderende er ikke rustet til denne opgave og man må stille spørgsmålstegn ved effektiviteten af den traditionelle biblioteksundervisning.

Det er ikke mit indtryk, at informationssøgninger mister relevans ved at blive indlejret i skriveprocessen ved hjælp af referencehåndteringsprogrammer. Derimod bliver kendskab til søgestrategier og databaser efter min overbevisning mere relevant, netop fordi resultaterne indgår harmonisk i hele skriveprocessen.

noget, der med en vis sandsynlighed kan bruges igen senere, også efter studiet. Det kan være bibliotekariske færdigheder, fidsur og principper i menneske-maskine-kommunikation – nogle har jeg fremstillet i den foregående tekst. Men ikke alle studerende (og lærere på universitetet) er typen til denne ”avancerede” motivation – jeg ville allerede være meget tilfreds, hvis biblioteket kunne levere motivation på niveau 2 og bidrage til bedre præstationer på de studerendes side.

På baggrund af denne erfaring – og mine lænestolsteoretiserende overvejelser om de studerendes motivationer, ser jeg en principiel mangel ved alle biblioteksrelaterede kurser, da de ikke er bygget ind og integreret tilstrækkeligt i de studerendes mangfoldige opgaver, men kun formidler informationskompetence på en isoleret måde. Informationskompetence griber i realiteten ind i en hel problemløsningsproces og forbinder bibliotekariske søgekundskaber med informationens brug, vurdering og viderebearbejdelse i opgaver af forskellig art. Almindelige bibliotekskurser til universitetsstuderende er ikke rustet til denne opgave og man må stille spørgsmålstejn ved effektiviteten af den traditionelle biblioteksundervisning.

Hvis mine overvejelser er rigtige, har det konsekvenser både for bibliotekernes undervisningstilbud og -strategi og for institutternes inddragelse af biblioteker i deres tilrettelæggelse af undervisning og studieordninger. Én måde at relatere/integrere biblioteksfaglige kompetencer i skriveprocessen er referenceværktøjer. Det vil være mit sidste stikord, før jeg slutter.

Referenceværktøjer skaber sammenhæng

Tit bliver det overset, at referenceværktøjer som RefWorks, EndNote eller RefMan er sammenhængsdannende i den enkelte skriveproces, da alle skrive-delprocesser som indhentning, organisering, forvaltning og genbrug af referencer og materialer indgår i programmernes rækkevidde, ligesom alle formale trin i manuskriptskrivning, fra indsættelse af citationer i dokumenter til formatering af citationer og manuskriptets litteraturliste i det ønskede format. I mine kurser oplevede jeg mange gange, at – efter en for de studerende kedsommelig gennemgang af elektroniske ressourcer, kom interessen (og energien) pludselig tilbage, da jeg gennemgik sådan et program. Det har efter min mening at gøre med, at en betydelig del (ikke alle delprocesser!) af skriveprocessen er indbefattet af programmet – først og fremmest organiseringsdelen, som giver mulighed for at sortere referencer efter projekter (opgaver), genbruge referencer fra tidligere opgaver og notere i et fx brugerdefineret felt, hvor (i hvilken mappe) den fysiske kopi til den pågældende artikel er gemt.

Det er en åbenbaring, hvordan tørre informationssøgninger og databasesnak pludselig bliver vigtige og hvordan selve søgningen står i sammenhæng med en fremtidssikker organisering af referencer til fremtidige opgaver og deres direkte brug i skriftlige opgaver. En søgning bliver dermed til noget blivende og noget, der kan bruges og genbruges. Det er ikke mit indtryk, at informationssøgninger mister relevans ved at blive indlejret i skriveprocessen ved hjælp af

referencehåndteringsprogrammer. Derimod bliver kendskab til søgestrategier og databaser efter min overbevisning mere relevant, netop fordi resultaterne indgår harmonisk i hele skriveprocessen.

Som afslutning

Min konklusion vil være, at biblioteksmæssige undervisningsaktiviteter over for de humanistiske enheder på de danske universiteter må begynde at definere sig selv – og informationskompetence, som en del af en større tværfaglig virkelighed (skriveproces), de studerende befinder sig i og gerne skulle møde på biblioteket. Det ville – på en anden måde, sætte de bibliotekariske dyder og færdigheder og deres formidling i et nyt lys, som efter min overbevisning (og erfaring) ikke rykker dem i baggrunden, men tværtimod giver bibliotekets tilbud ny relevans.

* Jeg er meget taknemmelig for det gode og konstruktive input, jeg har fået fra AMS og Lilian Madsen, Statsbiblioteket. En tak går også til Joy Jakobsen, som gennemgik mit elendige dansk og fik det bedste ud af det. En tidligere version af manuskriptet er blevet rettet af Ane Line Søndergaard. Til sidst vil jeg nævne Naja Porsild, ansvarshavende redaktør på DF Revy, som bidrog med nogle gode ændringsforslag til nogle ellers uforståelige sætninger i dette bidrag. Resterende fejl og andet indholdsmæssigt nonsens er mit ansvar.

Informationskompetence griber i realiteten ind i en hel problemløsningsproces og forbinder bibliotekariske søgekundskaber med informationens brug, vurdering og viderebearbejdelse i opgaver af forskellig art.